

Kees Oomens: visionair statisticus

J.G.S.J. van Maarseveen
en P.J.M. van de Ven

De eerste auteur is historicus en voorheen hoofd van diverse Hoofdafdelingen bij het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), de tweede auteur is hoofd sector Nationale Rekeningen bij het CBS.
mnbs@planet.nl

Op 2 november 2005 overleed op 88-jarige leeftijd Kees Oomens, oud-directeur bij het CBS. Een 'selfmade man', nationaal en internationaal gerespecteerd om zijn verdiensten voor de ontwikkeling van de nationale rekeningen.

Kees Oomens was meer dan veertig jaar werkzaam bij het CBS. In 1936 begon hij in een van de laagste rangen als schrijver, hij eindigde aan de top als directeur tevens plaatsvervangend directeur-generaal. Een uitzonderlijk carrièrepatroon. Oomens beschikte dan ook over uitzonderlijke kwaliteiten. Hij was niet alleen een uitstekend statisticus maar ook een goed organisator.

Na de middelbare school trad hij in 1936 in dienst bij het CBS. Via zelfstudie en werkcontacten wist hij zich te bekwaamen. Spoedig werd hij assistent van de latere Nobelprijswinnaar Jan Tinbergen die hij als zijn leermeester beschouwde. Op Tinbergens afdeling gaf Oomens mede vorm aan de eerste nationale rekeningen. Toen Leontief tijdens de Tweede Wereldoorlog in de VS zijn bekende input-output model ontwikkelde, stelde Oomens in dezelfde tijd voor Nederland de eerste input-output tabel samen, om zo consistentie van de statistische gegevens te bewerkstelligen. Lange tijd was Nederland, samen met Noorwegen, het enige land dat deze techniek toepaste. Na de oorlog werd het Centraal Plan Bureau (CPB) opgericht met Tinbergen als eerste directeur. Ongeveer de helft van Tinbergens medewerkers op het CBS stapte over naar het CPB. Kees Oomens bleef op het CBS om de nationale rekeningen verder uit te bouwen als een onmisbaar instrument voor de economische politiek en de modelbouw van het CPB. Het was de periode van het Marshall Plan, waarbij landen schattingen van het nationaal inkomen moesten leveren om in aanmerking te komen voor hulp uit het Marshall fonds. Bij de internationale discussie over de uitwerking hiervan vertegenwoordigde Kees Oomens Nederland.

In 1957 werd hij benoemd als hoofd van de afdeling nationale rekeningen. Onder zijn leiding kwamen rekeningen voor institutionele sectoren en regionale rekeningen tot stand. Groot belang hechtte hij aan de coördinatie van de basisstatistieken voor een samenhangende beschrijving van de economische processen. In 1966 gaf hij hieraan concreet vorm toen hij tot directeur Coördinatie en Integratie werd benoemd. Op zijn initiatief werd geleidelijk het gehele terrein van economische activiteiten statistisch in kaart gebracht en een bedrijvenregister opgebouwd. Hieraan gaf hij vorm toen hij 1974 benoemd werd tot directeur Economische Statistieken, tevens plaatsvervangend

directeur-generaal. Gedurfd en niet zonder succes was zijn initiatief om in de berekeningen van het nationaal inkomen het inkomen uit het zwarte circuit mee te nemen.

Ook op het internationale terrein van de ambtelijke statistiek heeft Oomens belangrijke verdiensten. Met de latere minister van Economische Zaken en voorzitter van de Centrale Commissie voor de Statistiek, J.E. Andriessen, publiceerde hij in 1961 voor de OECD een rapport over productiviteitsmeting in Nederland. Hij was een gewaardeerd expert, die vaak door de V.N. als adviseur is uitgezonden naar andere landen. Ook verzorgde hij colleges op het Institute for Social Studies, was voorzitter van de International Association for Research on Income and Wealth (1961-1963). Samen met economen als Hicks en Stone (winnaar van de Nobelprijs voor economie) was hij één van de deskundigen voor de opzet en samenstelling van internationale richtlijnen voor de nationale rekeningen (System of National Accounts 1968). In menige publicatie en nota heeft hij zijn ideeën over coördinatie, integratie en vormgeving van de nationale rekeningen neergelegd. Dat het CBS in de jaren tachtig doorstootte naar de internationale top van statistische bureaus, was voor een groot deel aan hem te danken.

Hoogtepunt in zijn loopbaan was het jaar 1978, toen hij – zonder universitaire studie – aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam een eredoctoraat ontving in de Economische Wetenschappen. Ter gelegenheid hiervan verscheen een bundel met statistische opstellen onder de titel 'Denken en meten'. Een titel die, zoals blijkt uit de lofrede van promotor Van Eijk, zijn verdiensten treffend weergeeft. Enerzijds heeft Oomens de begrippen uit de economische theorie grondig doordacht en hanteerbare oplossingen bedacht voor de statistische waarneming. Anderzijds was hij ook in staat deze waarneming, die gepaard gaat met een 'complexe organisatie' en 'een grote zorg voor consistentie van de resultaten' in de praktijk te realiseren. Zeer toepasselijk op hem is de geciteerde uitspraak: "Statistici moeten vele jaren vooruitzien. Zij moeten zieners zijn, pioniers, die aanvoelen wat in de toekomst nodig zal zijn."

Oomens was een markante, krachtige en enthousiasmerende persoonlijkheid, die op de ontwikkeling van de statistieken een groot stempel heeft gedrukt. Na zijn pensionering in 1982 is hij nog lang als onbezoldigd adviseur van de directeur-generaal bij het CBS werkzaam geweest, waarbij hij onder meer een aantal fraaie historisch-statistische studies heeft samengesteld over de volkstellingen en de beroepsbevolking in de negentiende en twintigste eeuw. ■